

Recensioner

**Anthony Giddens
Sociology**

815 sidor

Oxford: Polity Press 1989

ISBN 0-7456-0546-X

Varje tidsperiod kräver en redovisning av tidens kunskap och landvinningar, så även sociologin. Sociologins karaktär på 50- och 60-talen går att utläsa i *Handbook of Modern Sociology* (1964), en handbok som var sammanställd av Robert E Lee Faris. Det teoretiska perspektivet var vid denna tid i regel präglat av Talcot Parsons system-funktionalism. Sedan dess har sociologin utvecklats och genomgått olika kriser, såväl metodstrider mellan hermeneutiskt och positivistiskt skolor som paradgöppningar mellan system- och handlingsteori. Numera talas det bl a om post-funk-

tionalism, neo-marxism och djuphermeneutik. Vidare strävar varje forskare med självaktning efter att finna kopplingar mellan handling och struktur; att finna "mikro-makrolänken".

Den sociologiska teori- och metodutvecklingen under de senaste tjugofem åren har med andra ord påkallat behovet av en ny handbok. Neil J Smelser har tagit sig an detta kunskapsredovisande arbete. Som redaktör för *Handbook of Sociology* (1988) har han strävat efter att få en så allsidig kunskap som möjligt. Det tar sig uttryck i att de inbjudna artikelförfattarna ger fullvärdiga genomgångar av olika sociologiska undersökningssfält (t ex könsroller, arbetsliv, utbildning, religion, avvikelser, social kontroll, (ekonomisk) utveckling, sociala rörelser, kultur, massmedia och hälso- och sjuk-

vård). Det finns dock nackdelar med boken. Det tar sig bl a uttryck i att den teoretiska diskussionen är något snäv och mer eller mindre begränsad till amerikansk kunskaps- och intressesfär. Förvisso har interaktionismen och etnometodologin ett amerikanskt ursprung, och har dessutom haft stor betydelse för sociologins utveckling i Europa. Det innebär emellertid inte att tysk och fransk sociologi kan placeras i bakgrunden. Tvärtom, tyskar som Habermas och Luhmann och fransmän som Foucault, Ricoeur och Bourdieu är de mest intressanta krafterna när det gäller sociologins teoretiska utveckling på 80-talet.

Läsare som vill bearbeta en bok från pärm till pärm torde få stora svårigheter med Smelsers handbok. Det ligger i sakens natur – en handbok ska tjäna som inspiration och som uppslagsverk där man kan bläddra bland sidorna och läsa någon del som man för tillfället kan ha behov av. En sådan läsning passar inte alla – i varje fall inte mig. För oss har Anthony Giddens skrivit sin nyutkomna bok, vars titel är *Sociology*.

Giddens är professor i sociologi vid University of Cambridge. Han är en av den moderna sociologins dominerande gestalter. Det har hävdats att om man vill läsa det senaste nya, då ska man läsa Giddens och hans referenser. Han är dessutom en "teoriätare" vilket utmynnat i en rad teoretiska böcker. Bland de temata som Giddens behandlat i sitt författarskap kan man nämna samhällsvetarens "talkande" förhållningssätt till den av individen-på-förhand-tolkade-tillvaron; en tillvaro fylld av meningsskapande handlande. I *New Rules of Sociology* (1976) talar

han om en "dubbel hermeneutik". Ett annat ämne som under en längre tid sysselsatt Giddens är historiematerialismen. För det första har klassteorin besvärat honom. I *The Class Structure of the Advanced Societies* (1973) gör han bl a gällande att individens position i ägandestrukturen är otillräckligt när det gäller bestämningen av individens klasstillhörighet. Man måste även beakta individens "marknadskapacitet"; vilket är ett begrepp som ger uttryck för olika individers eller gruppers chanser och möjlighet att marknadsföra sina företräden. Giddens har även varit skeptisk mot Jürgen Habermas' rekonstruktion av historiematerialismen och hans teori om kommunikativt handlande. Han har ställt sig kritisk till såväl den marxistiska evolutionsläran som till Habermas' teser om en utveckling även på det moralisk-praktiska planet. Denna kritik har i *A Contemporary Critique of Historical Materialism* (1981) lett till en nedmontering, en dekonstruktion, av historiematerialismens teleologi och funktionalism. För Giddens finns ingen "nödvändighet"; tillfälligheter kan ha lika stor betydelse för historiens förlopp. Giddens' eget bidrag till teoriutvecklingen kan spåras till *Central Problems in Social Theory* (1979). I denna bok lanserar han strukturteorin och tesen om den "dubbelstrukturerade strukturen" (*the duality of structure*). Vad som avses är att en struktur är såväl skapad av människans handlande som själva mediet för denna skapelseprocess. Det innebär att varje produktiv handling på en och samma gång är en reproduktion; den struktur som gör en handling möjlig blir genom själva hand-

lingen reproducerad. I sin strukturationsteori har Giddens även tagit intryck av Torsten Hägerstrands tidsrumsanalys och menar därmed bl a att begreppet samhälle bygger på individernas möjligheter att i tid och rum identifiera sig med andra, kända eller okända, människor. Härvidlag torde det föreligga stora skillnader mellan det moderna kommunikationssamhället och ett äldre bondesamhälle.

Otvivelaktligen spänner sig Giddens' författarskap över ett stort fält, något som gör honom ytterst lämplig att skriva en övergripande bok om sociologins utveckling och om ämnets kraftfulla begrepp och idéer.

Sociology är skriven med den uppfattningen att sociologin har en given nyckelroll i den moderna kulturen och en central plats i samhällsvetenskapen. Sociologin har må en viktig funktion i vårt motsägelsefulla samhälle – ett samhälle med både hotbilder och löften inför framtiden. Det är härvid sociologins skyldighet att klargöra huvudlinjerna i vår samtids utveckling. Den sociologiska disciplinen ska vara frigörande; den ska utvidga vår fantasi och sympati för andra människor och kulturer, skapa ett nytt perspektiv på vårt eget beteende och frigöra oss från dogmatiska föreställningar.

När det gäller innehållet i boken är det uppdelat i sex avsnitt. Det första avsnittet är en introduktion och behandlar bl a förhållandet mellan sociologi och "sunt förnuft", frågan om objektivitet, önskade och oönskade konsekvenser av människans handlingar, social struktur och mänskligt handlande. Vidare diskuterar Giddens huruvida sociologin är en vetenskap eller inte. So-

ciologins praktiska betydelse är även en uppdykande fråga.

Den andra delen täcker olika frågor kring kultur och samhälle, instinkter och evolution samt individens socialisering och den sociala interaktionen i vardagslivet. Dessutom belyses frågor kring brott och avvikande beteende, och till sist, könsroller och sexualitet.

"Maktens struktur" är rubriken på den tredje delen, och det är orättvisa, makt och ideologi som är huvudteman. Här betar Giddens av följande områden: stratifiering och klassteorier, social mobilitet, raser och etniska minoriteter, förhållandet mellan (parti)politik, styrelsesätt och statens karaktär, byråkrati samt (stjärnornas) krig och militär upp- eller nedrustning.

Rubriken på den fjärde delen är "Sociala institutioner". Det är ett omfångsrikt tema. Under denna rubrik belyser Giddens först släktskaps historia. Han fortsätter med frågan om giftermålens tillbakagång och familjebandens upplösning. Familjens mörka sidor, misshandel och incest, lyfts även fram. Vidare redogör Giddens för utbildningssystemets framväxt och ojämlikhet, nyhetsförmedling och masskommunikation samt olika religiösa organisationer och den islamska revolutionen. Det sista området kring temat sociala institutioner berör det ekonomiska livet med arbetsfördelning, taylorism och fordism, alienation, strejker och arbetslöshet. Innanför detta område faller även en studie av den korporativa kapitalismen.

Den femte delen har "Social förändring i den moderna världen" som huvudrubrik. Giddens talar bl a om globaliseringen av det sociala livet vilket belyses med hjälp av im-

perialismen, multinationella företag, bilindustrin, FN, nyhetsförmedlingen och bioutbudet. Vidare redogör Giddens för den moderna urbaniseringen i tredje världen. Hälsa och sjukdom är ett annat tema som belyses komparativt. Avsnittet om social förändring innehåller även ett resonemang om revolutioner och revolutionsteorier. Som avslutning på avsnittet gör Giddens läsaren uppmärksam på att den moderna sociologin utvidgats i och med framväxten och den tilltagande styrkan i kvinno-, miljö- och freds rörelserna.

"Metoder och teorier i sociologi" är rubriken på den avslutande delen. När det gäller forskningsmetoder diskuterar Giddens forskningsstrategier (precisering av problemställning och tolkning av resultat) metoder (kausalsamband och kontrollvariabler) tillvägagångssätt (fältarbete, enkäter, intervjuer, "documentary research" och "life histories") och etiska problem. Giddens delar in dagens sociologiska synsätt i fyra grundläggande perspektiv: funktionalism, strukturalism, symbolisk interaktionism och marxism. Utifrån denna indelning diskuteras några teoretiska dilemma: förhållandet mellan struktur och handling, mellan konsensus och konflikt.

Giddens' bok är väldigt systematisk och skriven med finess. Efter varje kapitel har Giddens sammanfattat innehållet i olika punkter. Här finns även en ruta med viktiga begrepp inom det avhandlade området. Längst bak i boken finns två bra glosförteckningar: en om grundläggande begrepp och en med viktiga termer. En stor fördel är att boken är lättläst och lättläst, samtidigt som Giddens inte förenklar något i sin

presentation av den senaste tidens utveckling inom de sociologiska ämnesområdena. Bristen i Giddens' bok ligger i – hör och häpna – den teoretiska delen. Med tanke på Giddens egen produktion borde avsnittet vara det bästa (se ovan). Men så är inte fallet. Avsnittet är högst ordnärt, med en väldigt kortfattad och traditionell genomgång av Comte, Durkheim, Marx och Weber. Förvisso förekommer även Merton, de Saussure, Mead, Lévi-Strauss och Althusser i Giddens' begreppsdiskussion; en diskussion om förhållandet mellan struktur och handling, och mellan konflikt och konsensus. Men Foucault och postmodernismens framfart lyser med sin frånvaro. Det gör även Habermas och teorin om kommunikativt handlande, vilket är märkligt med tanke på att Giddens tycks komma ut med en "motbok" så fort som man kan finna en ny bok av Habermas i bokhandeln hyllor. Även sin egen strukturationsteori tycks Giddens ha glömt, trots att begreppsdiskussionen i boken berör frågan på strukturationsteorins "lösning"; frågan om länken och förhållandet mellan handling och struktur. Det är möjligt att jag ställer för stora krav på Giddens och att jag glömmor bort att syftet med Giddens' *Sociology* inte är teoretisk "gyttjebrottnig", utan snarare att ge en framåtsiktande presentation och ett klargörande av olika sociologiska begrepp och ämnesområden.

Som rättssociolog anser jag det dessutom vara "fel eller försummelse" när man lämnar frågan om social styrning därhän. I viss mån har Giddens fallit offer för denna försummelse. Givetvis förekommer resonemang som berör sociala styr-

ningsformer och social kontroll, men jag efterfrågar ett bättre rätts-sociologiskt uppbyggt resonemang. Med tanke på bokens spännvidd är kritiken kanske något petig.

Jag har hävdad att man obesvärat kan läsa Giddens' bok från pärm till pärm. Det innebär inte att det finns andra sätt. Man kan mycket väl hoppa fram och tillbaka i boken. Teoriavsnittet kan läsas när man vill – först, sist eller som brevidläsning. På baksidan av boken kan man läsa att boken är användbar som introduktion och referens för grundstudenter och doktorander. Även etablerade forskare kan behöva friska upp sin begreppsapparat och sina gamla referenser inom olika undersökningsområden. Giddens' bok kan då vara en nyttig läsning.

Smelsers *Handbook of Sociology* har ett större djup än Giddens' bidrag. Men fördelen med Giddens *Sociology* är att man kan läsa den utan att tröttna. Står man i valet mellan att inhandla Smelsers eller Giddens' bok bör valet bli Giddens – inte minst på priset. (*Handbook of Sociology* är inbunden och kostar över 800 kr., för Giddens' *Sociology* behöver man endast betala 190 kr.) Allra helst bör man komplettera Giddens' bok med *Social Theory and Modern Sociology* (1987), även den skriven av Giddens.

Bo Carlsson

Aster Akalu
The Nuer View of Biological Life.
Nature and Sexuality in the Ex-
perience of the Ethiopian Nuer
 Studier utgivna av Kungl Humanis-
 tiska Vetenskapssamfundet i Lund
 1988-1989:1.
 Stockholm, Almqvist & Wiksell
 International

Aster Akalus nya bok om de etiopiska nuerna – ett fritt levande herdefolk på gränsen till Sudan – är en ovanlig studie och en viktig studie som röjer nya vägar för forskningen på socialantropologins område. Hon låter oss få en inblick i en för oss främmande tankevärld, nuernas föreställningar om den omgivande naturen och om sitt sexuella liv. Hon har haft särskilda möjligheter att göra detta, ty hon har under barndomen vuxit upp bland nuerna, talar sen dess nuerspråket och har under flera forskningsperioder levt tillsammans med nuerna som en av dem, utsatt sig för samma upplevelser och svårigheter som de möter och deltagit i deras dagliga sysslor och livsföring. En forskare av västerländskt ursprung skulle aldrig ha kommit nuerna så nära in på livet. Hon eller han skulle inte ha förmått uthärda det hårda och utsatta liv de lever och skulle inte heller ha blivit accepterad av dem som en like, detta på grund av sitt ursprung, sin hudfärg och sina kläder. Afrikanska författare har ibland kritiserat västerländska antropologer för att inte förstå afrikaners tänkesätt och för att publicera rena konstruktioner härom, ibland av nedlåtande slag. Detta är delvis en orättvis kritik som inte tar hänsyn till de västerländska forskarnas begränsade möjligheter men delvis en berättigad sådan, ef-